OIKEUSMINISTERIÖ

(3)
s. 1-3

20.2.2001 246/562/2000 OM

Suonttavaaran Lapinkylä
puheenjohtaja Lauri Kotavuopio

Kyrön Lapinkylä
puheenjohtaja Unto Autto

Ivalojoen Lapinkylä
puheenjohtaja Yrjö Mattila

Kuivasalmen Lapinkylä
puheenjohtaja Helena Lehtinen

Peltojärven Lapinkylä
puheenjohtaja Eero Eira

Kemin ja Sompion Lapinkylä
puheenjohtaja Marjatta Hannula

c/o Lapinkylien Yhteistyöjärjestö
Haapalaaksontie
99800 Ivalo

Viite
Lapinkylien Yhteistyöjärjestön saatekirjelmä Suomen valtioneuvostolle 17.1.2000
Asia
Lappalaispoliittinen ohjelma

Lapinkylien Yhteistyöjärjestö/Yrjö Mattila on lähettänyt Suomen valtioneuvostolle tiedoksi ja toimenpiteitä varten Kittilässä 17.1.2000 yhteisesti allekirjoittamanne Lappalaispoliittisen ohjelman. Kirjelmä on toimitettu valtioneuvoston kirjaamosta oikeusministeriölle, jonka toimialaan saamelaisten kulttuuri-itsehallinto ja saamelaisia koskevien kysymysten yhteensovittaminen kuuluvat.

Lappalaispoliittisessa ohjelmassa on käsitelty erilaisia asiakokonaisuuksia, muun muassa alkuperäiskansaan kuulumista sekä maahan ja veteen kohdistuvia oikeuksia. Oikeusministeriössä kirjelmä on saatettu asianomaisten virkamiesten tietoon.

Suomen Hallitusmuotoon lisättiin vuonna 1995 saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa koskeva 51 a §, jonka mukaan saamelaisille alkuperäiskansana turvataan saamelaisten kotiseutualueella omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva kulttuuri-itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään, sekä hallitusmuodon 14 §:ään uusi 3 momentti, joka muun ohella koski saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Kulttuuri-itsehallintoa koskeva lainsäädäntö tuli voimaan 1.1.1996 ja hallitusmuodon uusittu 14 § perusoikeusuudistuksen myötä 1.8.1995. Säännökset on otettu saman sisältöisinä uuteen perustuslakiin (17 §:n 3

momentti ja 121 §:n 4 momentti).

Saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon tarkemmasta toteuttamisesta säädetään saamelaiskäräjistä annetussa laissa, jossa myös saamelaisten kotiseutualue on määritelty (Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä Lapin paliskunnan alue Sodankylän kunnan pohjoisosassa).

Kulttuuri-itsehallintolainsäädännön taustalla oli saamelaisia koskevan sääntelyn nostaminen asetuksen tasolta lain tasolle, joten laki saamelaiskäräjistä pohjautuu aikaisemmasta saamelaisvaltuuskunnasta annettuun asetukseen (1973, muutt. 1975, 1990 ja 1994). Asetuksessa saamelaisen määritelmä oli saamen kieleen perustuva, saamelaisten kotiseutualue nykyisellä tavalla määritelty ja saamelaisvaltuuskunnan tehtävät saamelaiskäräjien tehtävien kaltaiset. Lain tarkoituksena oli koskea olennaisesti samaa väestöryhmää, jota asetuskin oli koskenut, eikä luoda uutta, eri tavoin määräytyvää kansanryhmää olemassa olleen saamelaisväestön rinnalle.

Lain 3 §:ssä on määritelty, mainitusta asetuksesta poikkeavalla tavalla tosin, ketä lakia sovellettaessa on pidettävä saamelaisena. Määritelmän - saamelaisen alkuperäiskansan - henkilöllinen ulottuvuus on saanut ratkaisunsa sen oikeuskäytännön myötä, joka syntyi korkeimman hallinto-oikeuden annettua päätöksensä saamelaiskäräjien vaalien 1999 yhteydessä tehtyihin valituksiin *(KHO 22.9.1999 T 3181/vuosikirja* ja muut samansisältöiset ratkaisut).

Lappalaispoliittisessa ohjelmassa on kosketeltu myös vanhaa lapinkylä-järjestelmää, joka vuoden 1695 verollepanoa koskevissa hallinnollisissa säännöksissä vahvistettiin maaverotuksen kohteeksi. Lainsäädännön muuttumisen myötä järjestelmä menetti vähitellen merkityksensä hallinnollisena yksikkönä, ja isojaossa se sivuutettiin kokonaan. Lapinkylien hallinnassa olleiden metsämaiden on eri aikoina katsottu kuuluneen valtiolle.

Lappalaispoliittisen ohjelman allekirjoittajatahot (Lapinkylät) toimivat yhdistysmuotoisina organisaatioina, joista kolmen kotipaikka on saamelaisten kotiseutualueella ja kolmen tämän alueen ulkopuolella. Yhdistysrekisteriin ne on merkitty pääosin syksyn 1997 aikana (yksi marraskuussa 1999) eli saamelaisten kulttuuri-itsehallintolainsäädännön voimaantulon jälkeen. Vaikka lapinkyläyhdistykset edustavat säännöissä mainitulla tavalla määräytyvää jäsenistöään, ei näitä vuonna 1989 säädetyn yhdistyslain säännösten mukaisesti perustettuja yksityisoikeudellisia organisaatioita kuitenkaan voida pitää hallinnollisten säännösten varassa aikoinaan toimineiden lapinkylien perillisinä.

Oikeusministeriö on asettanut 22.11.2000 toimikunnan tekemään ehdotusta maahan, veteen, luonnonvaroihin ja perinteisiin luontaiselinkeinoihin liittyvien oikeuksien järjestämisestä saamelaisten kotiseutualueen valtion mailla. Toimikunnan tulee selvittää, miten saamelaisten kotiseutualueella valtion mailla voidaan yhtäältä turvata saamelaisen alkuperäiskansan oikeudet ylläpitää ja kehittää kulttuurimuotoaan ja perinteisiä elinkeinojaan sekä toisaalta ottaa huomioon paikalliset elinolosuhteet ja niiden kehittämistarpeet. Tehtävän ehdotuksen tulee täyttää myös ne vähimmäisehdot, joilla Kansainvälisen työjärjestön (ILO) alkuperäiskansasopimuksen nro 169 ratifiointiesteet voidaan poistaa (liite 1).

Ministeriö on samana päivänä antanut oikeustieteen tohtori Juhani Wirilanderille määräyksen asiantuntijana laatia oikeudellinen arvio asiaan liittyvien aikaisempien selvitysten kiinteistöoikeudellisesta merkityksestä maanomistusoloihin saamelaisten kotiseutualueella. Arviota tehtäessä on muun ohella otettava huomioon tarpeellisin osin saamelaisten kotiseutualueen isojakotoimituksista ja vesipiirirajankäynneistä korkeimpaan oikeuteen tehdyt valitukset ja niihin annetut ratkaisut (liite 2).

Lappalaispoliittisessa ohjelmassa on käsitelty maahan ja veteen kohdistuvia oikeuksia. Kun oikeusministeriö on asettanut toimikunnan selvittämään näiden oikeuksien järjestämiseen liittyviä seikkoja saamelaisten kotiseutualueen valtion mailla, minkä selvityksen yhteydessä tulee huomioida myös ILO-alkuperäiskansasopimuksen nro 169 ratifiointimahdollisuudet, ja määrännyt lisäksi asiantuntijan tekemään asiassa kiinteistöoikeudellisen arvion, ministeriö katsoo, että ohjelmassanne eri perusteilla esitetyt seikat tulevat parhaiten otetuiksi huomioon näissä yhteyksissä. Jäljennös ohjelmasta onkin toimitettu sanotulle toimikunnalle ja mainitulle asiantuntijalle. Muihin toimenpiteisiin ohjelmajulistus ei ole antanut ministeriölle aihetta.

Oikeusministeri Johannes Koskinen

Hallitusneuvos Mirja Kurkinen

Eteläesplanadi 10, PL 1
00131 Helsinki

Puhelin: 09-18 251
Telekopio: 09-1825 7730